

Господарське право

УДК 346

Кудрявцева Вікторія Вікторівна

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри господарського права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Кудрявцева Виктория Викторовна

*кандидат юридических наук, ассистент кафедры хозяйственного права
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Kudriavtseva Viktoriya

*Candidate of Juridical Sciences (PhD), Professor
Yaroslav Mudryi National Law University*

Бернацька Жанна Петрівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Бернацкая Жанна Петровна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Bernatska Zhanna

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

**КОДЕКС УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА, ЯК СПРОБА
АНТИКОРУПЦІЙНОГО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ**

НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

**КОДЕКС УКРАИНЫ ПО ПРОЦЕДУРАМ БАНКРОТСТВА, КАК
ПОПЫТКА АНТИКОРРУПЦИОННОГО РЕФОРМИРОВАНИЯ**

СИСТЕМЫ НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ

CODE OF UKRAINE ON PROCEDURE BANKRUPTCY AS ANTICORRUPTIONAL REFORMING OF THE INSOLVENCY SYSTEM

Анотація. У статті розглянуто основні напрямки державної політики щодо зменшення рівня корупції в системі неплатоспроможності, реформування законодавства в сфері інституту банкрутства. Увага повертається до проблеми поширення корупції в Україні, оскільки це загрожує національній безпеці держави, економічній стабільності, гальмує становлення ринкових інститутів, знижує ефективність діяльності влади, породжує в суспільстві зневіру в цінностях демократії та верховенства права. Автором досліджено різні підходи до визначення поняття корупції. Під ним в роботі розуміється складне соціальне, політичне та економічне явище, що виникає між особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, особами, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, посадовими особами юридичних осіб, фізичними особами, особами, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги шляхом використання наданої їм влади у сфері політики або державного управління, службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди, задоволення власних інтересів або інтересів інших осіб. Сьогодні в Україні прослідковується значне погіршення ситуації з корупцією. За даними Transparency International у рейтингу країн за рівнем корумпованості Україна в 2019 року посіла 126-е місце із 180 країн. У статті досліджено реформування системи неплатоспроможності, а саме прийняття Кодексу України з процедур банкрутства, який має потужну антикорупційну спрямованість, досвід закордонних держав

щодо процедури банкрутства, а також було розглянуто інститут арбітражного керуючого, саморегулівні організації, строк процедури розпорядження майна боржника та електронна торгова система.

Ключові слова: *неплатоспроможність, боржник, кредитор, корупція, арбітражний керуючий, саморегулівна організація, електронна торгова система.*

Анотація. *В статье рассмотрены основные направления государственной политики по уменьшению уровня коррупции в системе неплатежеспособности, реформирование законодательства в сфере института банкротства. Следует обратить внимание на проблемы распространения коррупции в Украине, поскольку это угрожает национальной безопасности государства, экономической стабильности, тормозит становление рыночных институтов, снижает эффективность деятельности власти, порождает в обществе разочарование в ценностях демократии и верховенства права. Автором исследованы различные подходы к определению понятия коррупции. Под ним в работе понимается сложное социальное, политическое и экономическое явление, возникающее между лицами, уполномоченными на выполнение функций государства или местного самоуправления, лицами, постоянно или временно занимающими должности, связанные с выполнением организационно-распорядительных или административно-хозяйственных функций, должностными лицами юридических лиц, физическими лицами, лицами, которые не являются государственными служащими, должностными лицами местного самоуправления, но предоставляют публичные услуги путем использования предоставленной им власти в сфере политики или государственного управления, служебных полномочий с целью получения неправомерной выгоды, удовлетворения собственных интересов или интересов других лиц. Сегодня в Украине прослеживается значительное*

ухудшение ситуации с коррупцией. По данным Transparency International в рейтинге стран по уровню коррумпированности Украина в 2019 году заняла сто двадцать шестое место из 180 стран. В статье исследованы реформирования системы неплатежеспособности, а именно принятие Кодекса Украины из процедур банкротства, который имеет мощную антикоррупционную направленность, опыт зарубежных государств по процедуре банкротства, а также были рассмотрены институт арбитражного управляющего, саморегулируемые организации, срок процедуры распоряжения имуществом должника и электронная торговая система.

Ключевые слова: *неплатежеспособность, должник, кредитор, коррупция, арбитражный управляющий, саморегулируемая организация, электронная торговая система.*

Summary. *The article considers the main directions of state policy to reduce the level of corruption in the insolvency system of Ukraine, reforming the legislation in the field of bankruptcy. Attention is drawn to the important problem of corruption in Ukraine, as it threatens the national security of the state, economic stability, slows down the formation of market institutions, reduces the efficiency of government, creates distrust in society in the values of democracy and rule of law. The author explores different approaches to defining the concept of corruption. This is a complex social, political and economic phenomenon that occurs between individuals authorized to perform the functions of state or local government, who permanently or temporarily hold positions related to the performance of organizational or administrative functions, officials of legal entities, officials of local self-government but who are not civil servants, who provide public services by using the power granted to them in the field of politics or public administration in order to gain illegal wealth for self-interest or for other people interests. Unfortunately, nowadays the*

situation with corruption is getting worse and worse in Ukraine. According to Transparency International, in 2019 Ukraine ranked 126th out of 180 countries in terms of corruption. The article examines the reform of the insolvency system, namely the adoption of the Bankruptcy Code of Ukraine that has a strong anti-corruption focus. The article pays attention to experience of foreign countries on bankruptcy proceedings, as well as the institution of the trustee, self-regulatory organizations, the term of the debtor's property and electronic trading system.

Key words: *insolvency, debtor, creditor, corruption, arbitration trustee, self-regulatory organization, electronic trading system.*

Постановка проблеми. Сьогодні через нестабільну економічну ситуацію у всьому світі багато підприємств опинилися в кризовому стані, а економічна безпека держави знаходиться під загрозою. Тому питання проведення реформ в системі неплатоспроможності має важливе значення. Прийняття Кодексу України з процедур банкрутства спрямовано на вдосконалення системи неплатоспроможності; забезпечення покращення умов ведення бізнесу в Україні та рівних прав, можливостей; захист кредитора і боржника; зменшення можливості зловживань у процедурах банкрутства, що призведе до покращення становища нашої держави на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Питанню корупції та інституту банкрутства, як одному з видів загроз економічній безпеці, присвячено роботи таких українських дослідників: М. І. Мельника [1], Л. С. Козака, О. В. Федорука [8], Д. В. Задихайла [9], зарубіжних вчених-дослідників: В. Д. Андріанова [10], Л. П. Гончаренко [11] та інших, але в їх дослідженнях значну увагу приділено рекомендаціям щодо антикорупційного вдосконалення національного законодавства, а не на практичному дослідженні впливу корупції на економічну безпеку держави,

також потребують вдосконалення теоретико-методологічні засади дослідження проблем неплатоспроможності.

Формулювання цілей статті(постановка завдання). Основними цілями статті є: висвітлення впливу явища корупції на систему неплатоспроможності; аналіз законодавства інституту банкрутства; дослідження антикорупційних реформ, які закладені в основу Кодексу України з процедур банкрутства; вивчення досвіду зарубіжних країн щодо функціонування інституту банкрутства.

Виклад основного матеріалу. Корупція - складне соціально-економічне явище, наслідки якого проявляються у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Сьогодні поширення корупції в Україні загрожує її національній безпеці, стимулює поширення у суспільстві правового нігілізму, зневіри у цінностях демократії та верховенства права. Як наслідок - зниження рівня конкурентоспроможності держави на світовій арені та неможливість вирішення внутрішніх та зовнішніх проблем.

Як відзначив М.І. Мельник: «Корупція – це складне багатоаспектне (економічне, політичне, правове, морально-психологічне) соціальне явище. Її соціальна сутність проявляється у тому, що вона: має соціальну обумовленість (є продуктом соціального життя); має свою соціальну ціну, яку платить суспільство за існування корупції; здійснює суттєвий вплив на найважливіші соціальні процеси; має історичні витоки і глобальний характер; є економічним, політичним, правовим, психологічним і моральним явищем; має властивості пристосовуватися до соціальних реалій, постійно мімікрувати та видозмінюватися» [1, с. 113-116].

Для оцінки рівня корупції закордоном використовують різноманітні індекси, які базуються на опитуваннях громадян. Індекс сприйняття корупції (ІСК) є найбільш точним, розраховується міжнародною некомерційною громадською організацією «Transparency International». На

світовій арені наша держава сприймається як одна з найбільш корупційних держав. За даними Transparency International Україна в рейтингу країн за рівнем корумпованості в 2019 р. посіла 126-е місце із 180 країн поряд із Киргистаном та Азербайджаном, тим самим повернувшись на рівень 2017 р.

Сьогодні політична влада України з усіх зусиль намагається сформувати єдину позицію щодо запобігання корупції. Так, 18 жовтня 2018 р. ВРУ був прийнятий Кодекс України з процедур банкрутства (далі - Кодекс), який набрав чинності 21 жовтня 2019 р. [2]. Вперше за історію незалежної України врегульовані важливі процедурні питання банкрутства.

Згідно із Пояснювальною запискою до проекту Кодексу України з процедур банкрутства від 26.02.2018 №8060 Кодекс має потужну антикорупційну спрямованість для покращення інвестиційної привабливості держави, законодавець планує вдосконалити процедуру банкрутства, маючи за стратегічну мету входження України до провідної двадцятки країн світу за умовами ведення бізнесу [3].

Світовий банк 24 жовтня 2019 року опублікував свій щорічний рейтинг інвестиційної привабливості під назвою Doing Business. Серед 190 країн Україна займає 64 місце (між Індією та Пуерто-Ріко), це на декілька позицій вище, порівняно з 2018 роком. Тобто прийняття Кодексу з процедур банкрутства повинно дати можливість піднятися в рейтингу вже в 2021 році, а саме в індикаторі «Вирішення питань неплатоспроможності».

Кодекс містить зміни, які значно вплинуть на розвиток українського законодавства. Ці зміни відносяться до інституту арбітражного керуючого, який виступає окремою фігурою в процедурі банкрутства. У нашій державі інститут арбітражного керуючого існує вже понад 20 років та почав діяти спочатку як суб'єкт підприємницької діяльності, послуги якого підлягають

оплаті відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [4].

Сьогодні відповідно до ст. 1 Кодексу України з процедур банкрутства в редакції від 17.10.2020 арбітражний керуючий – це фізична особа, яка отримала відповідне свідоцтво та інформацію про яку внесена до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України. У ст. 12 Кодексу зазначений перелік прав та обов'язків арбітражного керуючого, які зобов'язують діяти його добросовісно, розсудливо з метою здійснення всіх можливих дій для відновлення платоспроможності боржника і погашення його боргу. А також арбітражному керуючому надаються широкі права на безпосередній доступ до інформації, конфіденційної інформації про боржників, їхнє майно, доходи та кошти, що міститься в державних базах даних і реєстрах [2].

Важливо звернути увагу на те, що змінився порядок призначення арбітражних керуючих. Відповідно до ст. 28 Кодексу кандидатура арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією визначається судом шляхом автоматизованого відбору із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи з числа арбітражних керуючих, внесених до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, за принципом випадкового вибору. Згідно із статтею 30 Кодексу арбітражний керуючий виконує повноваження за грошову винагороду, яка складається з основної та додаткової грошових винагород. Кодекс не встановлює арбітражному керуючому граничного розміру грошової винагороди за виконання ним повноважень розпорядника майна, ліквідатора, керуючого санацією, керуючого реструктуризацією чи керуючого реалізацією. Основною новацією Кодексу України з процедур банкрутства є збільшення мінімального розміру основної грошової винагороди арбітражних керуючих [2]. Вважаємо, що ці зміни позитивно вплинуть на

реформування системи неплатоспроможності, зменшать вплив держави на порядок призначення арбітражних керуючих та зменшать можливість їх підкупу.

Відповідно до п. 2 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року № 1700-VII до суб'єктів, на яких поширюється дія цього Закону відносять арбітражних керуючих, як осіб, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги [5].

Сьогодні в Україні система державного регулювання має певні недоліки: надмірна кількість повноважень органів державної влади, неефективна система контролю та витрачання коштів з Державного бюджету для здійснення нагляду владними органами, неналагоджений механізм зворотнього зв'язку породжує корупційну складову, що призводить до руйнування економіки держави. Саме тому саморегулювання можна вважати ефективним регулятором економічних відносин, який значно зменшує втручання держави в будь-яку сферу.

Кодекс вніс певні зміни в інститут саморегулювання та відтепер відповідно до ч. 1 ст. 20 Кодексу контроль за діяльністю арбітражних керуючих здійснюється державними органами з питань банкрутства або саморегулювальною організацією арбітражних керуючих, яка є некомерційною професійною організацією, що об'єднує всіх арбітражних керуючих з метою забезпечення реалізації завдань самоврядування арбітражних керуючих, а її діяльність ґрунтується на принципах виборності, гласності [2]. 20 листопада 2019 року у місті Києві відбувся установчий з'їзд арбітражних керуючих України, в якому взяли участь 490 арбітражних керуючих. Установчим з'їздом прийнято рішення створити некомерційну професійну організацію «Національна асоціація арбітражних керуючих України» [6]. Ефективність цієї організації можна оцінити лише через

певний проміжок часу, але вже зараз з впевненістю можна сказати, що Україна стала на шлях змін.

Ще однією з антикорупційних новел Кодексу України з процедур банкрутства є те, що законодавець значно обмежив строк процедури розпорядження майна боржника – зараз це 170 календарних днів без права продовження. Згідно із ч. 8 ст. 41 Кодексу дія мораторію припиняється автоматично після спливу цього строку, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації [2]. Раніше на цю процедуру давалося 115 днів, при цьому за мотивованим клопотанням розпорядника майна, кредиторів або боржника можна було продовжити розгляд справи на два місяці. Тобто новий Кодекс фактично зменшує корупційну складову та не дозволяє затягувати процес банкрутства апеляційною або касаційними скаргами. Більше того, якщо ці терміни порушуються, то суд може на власний розсуд визнати боржника банкрутом і розпочати процедуру його ліквідації.

Також новий Кодекс значно вдосконалив процедуру продажу майна боржника на аукціоні, що має значно зменшити корупційні зловживання з боку його учасників. Порядок продажу майна на аукціоні закріплено в Постанові КМУ «Питання функціонування електронної торгової системи з продажу майна боржника у справах про банкрутство(неплатоспроможність)» від 2 жовтня 2019 року № 865 [7].

Отже, відповідно до ч. 1 ст. 68 Кодексу продаж майна боржника на аукціоні відбувається в електронній торговій системі, яка є дворівневою. Вона складається з центральної бази даних, яка забезпечує проведення торгів та з другого рівня – торгових майданчиків, які під'єднуються до цієї системи, заохочують українських або зарубіжних клієнтів та отримують винагороду за реалізацію майна. Обов'язковою умовою є публікація протоколу торгів і перебігу аукціону. Також лише за згодою забезпеченого

кредитора або комітету кредиторів можливе зниження ціни на аукціонах. Саме така прозора та чесна процедура продажу майна банкрутів дає змогу зруйнувати незаконні корупційні схеми відповідно до яких боржники повертали за наднизькою ціною свої ж активи. А відповідно до ст. 81 Кодексу у випадку неможливості продажу майна боржника на повторному аукціоні, кредитор має право протягом 20 днів з дня закінчення цього аукціону звернутися до арбітражного керуючого із заявою про продаж йому непроданого майна [2].

Цікавим є досвід законодавства зарубіжних країн про банкрутство. Так, наприклад, Федеральний Закон Великобританії «Про неспроможність(банкрутство)» від 26 жовтня 2002 р. відносяться до радикально «прокредиторської» групи. При встановленні факту неплатоспроможності боржника до нього можуть застосовуватися реорганізаційні (добровільне урегулювання боргів і адміністрування доходів компанії) і ліквідаційні (примусова і добровільна ліквідація) процедури. Основна увага законодавства зосереджена на тому, щоб повернути гроші кредиторам за рахунок розпродажу майна банкрута. Законодавство Французької Республіки є радикально «проборжникове», тому що закони передбачають більший захист підприємств порівняно із законодавством інших країн. Акцент зроблений на тому, щоб попередити, а не лікувати. З точки зору збереження робочих місць найкращою серед реорганізаційних процедур є здача підприємства в оренду з правом викупу на термін не більше двох років, а серед ліквідаційних – продаж підприємства як виробничої одиниці, перевага надається видачі заробітної плати персоналу підприємства-боржника, а не виплатам кредиторам. Відповідно до законодавства США, яке належить до радикально «проборжnikової» групи, банкрутство розглядається як «неминуче зло підприємства». Його ціллю є не ліквідація, а реабілітація, відновлення підприємства [8].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сьогодні Кодекс серед науковців називають «прокредиторським», оскільки він більше направлений на захист прав кредиторів, швидкісний підхід на реалізацію майна боржника для зменшення економічної напруги в країні з метою залучення іноземних інвестицій в національну економіку.

Інститут банкрутства є одним із найбільш ефективних інструментів для розвитку бізнесу та забезпечення стабільності держави, який змушує ненадійних суб'єктів господарювання поступатися сильнішим конкурентам, захищає від фінансових втрат та можливих збитків. Отже, будемо сподіватися, що норми Кодексу значно покращать процедуру банкрутства в Україні відповідно до міжнародних стандартів та забезпечать високий рівень справедливого захисту прав як кредиторів так і боржників.

Література

1. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія. Київ: Атіка, 2001. 304 с.
2. Кодекс України з процедур банкрутства // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 26.02.2018 р. №8060. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH67W00A.html
4. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України // Відомості Верховної Ради. 1999. № 42–43. Ст. 378–425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text>
5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
6. Протокол установчого з'їзду арбітражних керуючих України від 20 листопада 2019 року. URL:

<https://minjust.gov.ua/news/ministry/stvoreno-samoregulivnu-organizatsiyu-arbitrajnih-keruyuchih-ukraini>.

7. Постанова КМУ «Питання функціонування електронної торгової системи з продажу майна боржника у справах про банкрутство (неплатоспроможність)» від 2 жовтня 2019 року № 865. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/865-2019-%D0%BF#Text>
8. Козак Л. С., О Федорук. В. Інститут банкрутства як невід’ємний елемент ринкової економіки // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. 2010. Вип. 7. С. 290-294. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2010_7_73
9. Задихайло Д. В. Господарсько-правове забезпечення економічної політики держави: монографія. Харків: Юрайт, 2012. 456 с.
10. Андрианов В. Д. Определение коррупции, формы и виды проявления коррупции. URL: <http://viperson.ru/wind7.php?ID=631762>
11. Гончаренко Л. П., Акулинина Ф. В. Экономическая безопасность: учебник для вузов. М. : Юрайт, 2015. Серия : Специалист. 478 с.

References

1. Meljnyk M.I. Korupcija: sutnistj, ponjattja, zakhody protydiji: monoghrafija. Kyjiv: Atika, 2001. 304 s.
2. Kodeks Ukrajinjy z procedur bankrutstva // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinjy. 2019. # 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>
3. Pojasnjuvaljna zapyska do proektu Zakonu Ukrajinjy vid 26.02.2018 r. #8060. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH67W00A.html
4. Pro vidnovlennja platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannja jogho bankrutom: Zakon Ukrajinjy // Vidomosti Verkhovnoji Rady. 1999. # 42–43. St. 378–425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text>

5. Pro zapobighannja korupciji: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 r. # 1700-VII // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. 2014. # 49. St. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
6. Protokol ustanovchogho z'jizdu arbitrazhnykh kerujuchykh Ukrainy vid 20 lystopada 2019 roku. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/stvoreno-samoregulivnu-organizatsiyu-arbitrajnih-keruyuchih-ukraini>
7. Postanova KMU «Pytannja funkcionuvannja elektronnoji torghovoji systemy z prodazhu majna borzhnyka u spravakh pro bankrutstvo (neplatospromozhnistj)» vid 2 zhovtnja 2019 roku # 865. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/865-2019-%D0%BF#Text>
8. Kozak L. S., Fedoruk O. V. Instytut bankrutstva jak nevid'jemnyj element rynkovoji ekonomiky // Upravlinnja proektamy, systemnyj analiz i loghistryka. Tekhnichna serija. 2010. Vyp. 7. S. 290-294. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2010_7_73
9. Zadikhaylo D. V. Gospodarsko-pravove zabezpechennja ekonomichnoï politiki derzhavi: monografiya. Kharkiv: Yurayt, 2012. 456 s.
10. Andrianov V. D. Opredelenie korrupsii, formy i vidy proyavleniya korrupsii. URL: <http://viperson.ru/wind.php?ID=631762>
11. Goncharenko L. P., Akulinina F. V. Ekonomicheskaya bezopasnost : uchebnik dlya vuzov. Moskva : Izdatelstvo Yurayt, 2015. Seriya : Spetsialist. 478 s.